

VOORAF

DICK DE JONG

Dat het klimaat aan het veranderen is, blijkt uit veel ontwikkelingen om ons heen. In een eerdere editie verzuchtten we al dat het weer geen winter was geweest. Al heel vroeg in de tijd waren boeren het gras aan het maaien. Dat was wellicht nodig om het gras kort te houden, maar bij veel boerderijen was nog best wat voer van vorig jaar over.

In elk geval is het een plezierig gezicht dat er weer overal koeien in de weilanden te zien zijn. Dat maakt ons Holland toch nog een stuk Hollands. Het maakt het gebied waarin wij actief zijn ook aantrekkelijker voor de passant en recreant. Het maakt het landschap 'af'.

In deze editie van Boer & Hoeve een artikel over tegels, met name die met dierafbeeldingen erop en ook weer eens een weergave van wat er in de bestuursvergaderingen zoal aan de orde komt. Veel lees- en kijkplezier.

'Zonder titel'

DIEREN OP TEGELS

INLEIDING

De meerledige functie van tegels in boerderijen is al enkele keren beschreven. Deze keer gaan we het hebben over een specifieke afbeeldingssoort, dierentegels, ook wel 'de ark van Noach' genoemd.

Vanaf het eerste begin dat er tegels met afbeeldingen werden vervaardigd kwamen er voorstellingen van dieren voor. Ver voor onze jaartellingen decoreerde men in Babylon al tegels met dierfiguren. Ze waren toen echter nog lang geen gemeengoed. Dierentegels werden pas populair in het laatste kwart van de zestiende eeuw. Zij luidden een periode in die zich kenmerkte door opvallend veel dierfiguren, met een hoogtepunt tussen 1630 en 1650. Daarna werd het langzaam minder en vanaf de achttiende eeuw raakten de dierentegels uit de mode en zag men ze steeds minder.

Op veel tegels is een haas afgebeeld. In allerlei soorten en vormen. Het valt op dat in bijna alle gevallen de afgebeelde hazen van rechts naar links 'lopen' of zijn afgebeeld.

HERKOMST

Al vele eeuwen maakt de mens voorwerpen uit klei. Door deze bij de juiste temperatuur te bakken ontstaat er een poreus aardewerk en wanneer men dat met glazuur bedekt zijn de voorwerpen niet langer waterdoorlatend. In het Midden-Oosten gebruikte men hiervoor al vanaf 1000 v. Chr. het zogenaamde tinglazuur, dat na het bakproces witglanzend is en dus bijzonder geschikt om er een afbeelding op te schilderen. Nadat de Arabieren de landen rond de Middellandse Zee hadden veroverd, kwam de techniek van het tegelbakken in Spanje terecht. En van daaruit ontstond er een levendige handel via het eiland Mallorca (waar de benaming majolica voor gekleurd aardewerk aan is ontleend) naar Italië. Het aantal dierentegels was in die tijd minimaal, omdat de islam het verbod om levende wezens af te beelden. Dit veranderde toen men de christelijke en islamitische motieven door elkaar ging gebruiken.

NIEUWE ONTWIKKELING

In de late middeleeuwen maakte men in Duitsland meestal ongeglazuurde vloertegels. Het motief werd daarbij in de tegel gedrukt. In Engeland, Frankrijk en de Nederlanden werden de ingedrukte motieven opgevuld met witte pijsaarde. Vervolgens werd de hele tegel met loodglazuur bedekt en gebakken, waarbij de witte figuren geelachtig werden. Hierbij kwamen ook al figuren uit de dierenwereld voor, zoals hanen, honden, duiven, herten, leeuwen en vissen. In de loop van de vijftien-

de eeuw herontdekte men in Italië dat men de tegels kon bedekken met een ondoorzichtige laag witte tinglazuur. Daarop kon men de voorstellingen schilderen. Dit noemde men de majolicatechniek.

Wandtegels met vogelafbeeldingen.

Een eeuw later maakte men deze ook in Antwerpen. Het ging hierbij nog steeds om vloertegels. In het midden van de zestiende eeuw begon men majolicategels echter ook als wandtegel toe te passen. Pas in het laatste kwart van de zestiende eeuw kreeg de dierentegel enige populariteit. In kwadraat- of cirkelvormige omlijstingen werden niet alleen menselijke figuren, maar ook dierfiguren geplaatst. In

diezelfde tijd verschenen er series houtsneden en gravures op papier met dieren in landschappen. De tegelschilders hebben daar bij het decoreren van de tegels dankbaar gebruik van gemaakt.

INVLOED UIT CHINA

De tot dan toe voorkomende polychrome tegels werden in het begin van de zeventiende eeuw, onder invloed van het geïmporteerde blauw Chinees porselein, vervangen door blauwe tegels. Blauw was vanaf 1625 de belangrijkste kleur en bleef dat geruime tijd. Eveneens uit China kwam het Wan-Li-hoekmotief, dat nadien ook veel werd toegepast. Het Spaans-Moorse kwadraatmotief en het uit Italië afkomstige cirkelmotief raakten daarmee op de achtergrond. De afbeeldingen bleven echter hetzelfde. Vandaar dat we dezelfde dierfiguren tegenkomen op verschillende soorten tegels.

FUNCTIE

De vloertegels waren uiteraard bedoeld om de vloeren te bedekken. Door verandering van smaak, de toenemende welvaart en andere bouwmethoden, kwam de wandtegel in gebruik. Deze tegels dienden ter bescherming van de vochtige, een steens muren, maar kregen later ook een functie als versiering. In de haard gebruikte men ze voor het gemak, omdat men de achterwand van de schouw dan beter kon schoonmaken. En de binnenkant van de bedstee betegelde men om te voorkomen dat het van de gekalkte muren druipende condenswater alles met een witte laag zou bedekken. Vaak werden de tegels ook gebruikt voor plinten. De latere houten plint had nog lange tijd dezelfde hoogte als de tegels, dertien centimeter.

Afbeeldingstegels hadden vooral ook een educatieve functie. Dit gold met name voor dierentegels; kinderen konden hierop zien hoe de elders in de wereld voorkomende dieren er uitzagen.

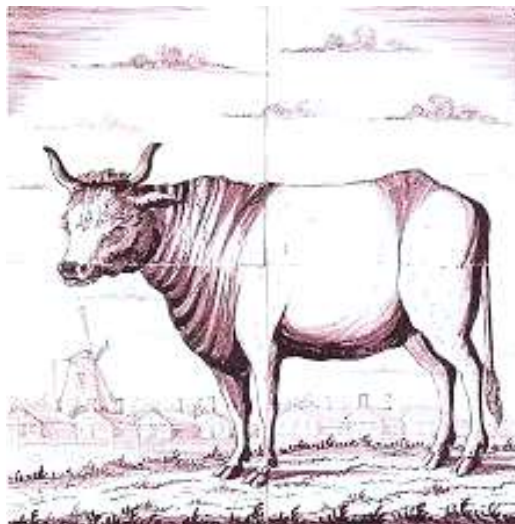
TERUGGANG

Het maken van dierentegels nam af tegen het begin van de achttiende eeuw. Een uitzondering hierop vormde Friesland, waar tegels met afbeeldingen van omhoog springende dieren nog geruime tijd populair bleven. In de volksmond werden deze tegels 'springertjes' genoemd, maar de officiële benaming is 'jagttegel'. Ze zijn een rechtstreekse opvolging van de zeventiende-eeuwse dierentegels. In de Noordelijke Nederlanden en in het noorden van Duitsland waren in de deftige huizen nogal wat kamers te vinden waarvan alle muren geheel met dierentegels waren bekleed.

TABLEAUS

Het aantal diersoorten dat op tableaus voorkomt is tamelijk beperkt: een koe of een paard, een hond of een kat en een haan of een hen. Bijna altijd gaat het hier om mangankleurige of blauwe tegels.

Deze tableaus waren veelal te vinden als onderdeel van wit betegelde muren in de keukens van boerderijen, vaak in of in de nabijheid van de schouw. Het voordeel van tableaus is dat er veel meer op kan worden weergegeven dan op een enkele tegel. Bij de boeren waren ook veelal tableaus te zien waarop het boerenleven was afgebeeld. Verder is het zogenaamde vogelkooitje overbekend: een tableau van zes tegels, met daarop een gele kanarie in een kooi. Het verhaal gaat dat deze boven de deuren werd aangebracht om zo de bewoners van het huis te waarschuwen tegen het gevaar van koolmonoxidevergiftiging. Voordien hield men daarvoor een echte kanarie in een kooi, maar die werd, vanwege de Hollandse zuinigheid, afgeschaft toen de regering van Holland belasting op het houden van vogels invoerde. In plaats daarvan kwam het tableau, dat slechts één keer geld kostte.

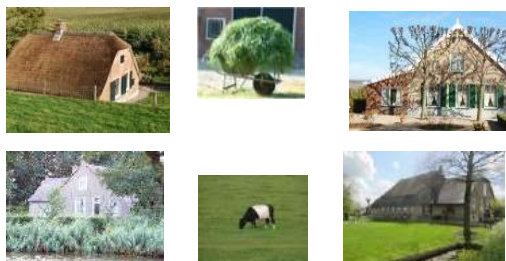
STAL BOENEN

Het voorjaar inademen, genieten van de bomen en struiken met uitlopende knoppen. Prachtig in ons klimaat. Ook in deze periode van het jaar kun je in nostalgie vervallen; de koeien, stijf en stram van het stilstaan, gaan naar buiten. Soms, zelden, kwamen ze weer binnen, omdat het ‘april doet wat ze wil’ de pret bedierf. En dan was het toch definitief, afspraken werden gemaakt voor het ‘strontschrobben’. Boeren reikten elkaar de helpende hand: vandaag bij jou en morgen bij jullie. Als kind mocht je de godganselijke avond vóór het karwei de muren nat spuiten om de aangekoekte mest te weken. Na de boendag bleven alle groepsblindjes en deuren wagenwijd open om de stal te laten drogen. Daarna werden de muren gewit. De ‘nieuwe tijd’ deed haar intrede: de burenschaften een hogedrukspuit aan. Koeienpoep, kalk en cement uit de voegen vlogen in het rond. De monumentale boerderij van toen staat nog steeds stevig overeind!

PUBLICITEIT ZOEKT VRIJWILLIGERS

BOERDERIJ & ERF

alblasserwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

UW BOERDERIJ IS ONZE ZORG

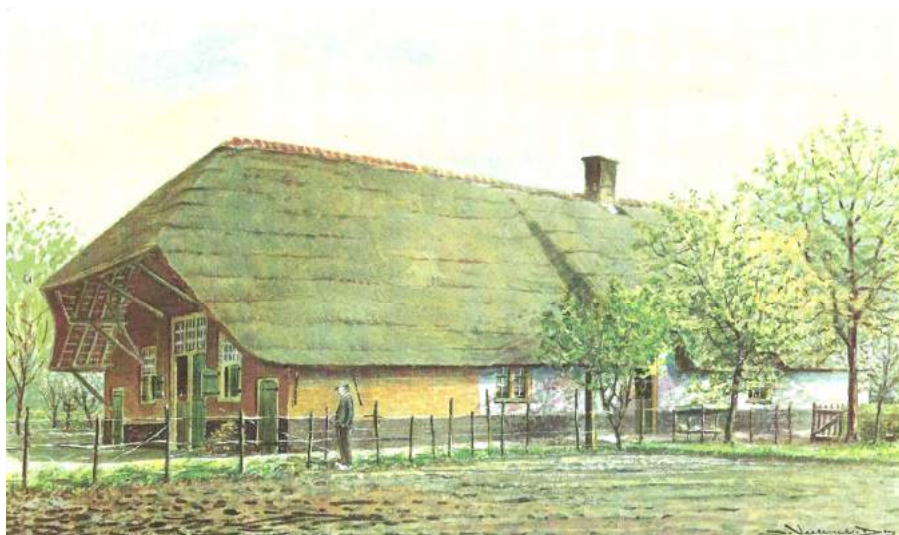

- › advies
- › voorlichting
- › beeldbank
- › projecten
- › nieuwsbrief
- › publicaties

www.boerderijenerf.nl

Een van de zaken waar we al jaren onze aandacht op vestigen als bestuur is het geven van meer bekendheid aan ons bestaan als Boerderij & Erf. Net zoals andere organisaties, die een aspect van de samenleving behartigen, merken ook wij dat het beslist nodig is om continu de hand op te steken om te laten weten dat je er bent. Veel te veel mensen, instellingen en overheden zijn elke keer opnieuw bezig om ‘het wiel uit te vinden’, terwijl daar als het om ‘de boerderij’ gaat een uitermate deskundige instelling voor kan worden geraadpleegd. Graag willen wij ons in de toekomst meer gaan presenteren bij daartoe geëigende gelegenheden. Onlangs waren we te gast bij Museum De Koperen Knop op de Proeverijmarkt, waar heel wat keren met verbazing werd geconstateerd dat wij als Boerderij & Erf bestonden. Intussen is er een rolbanner beschikbaar, zodat we goed voor de dag kunnen komen (zie links), maar we zijn nog op zoek naar mensen die ons willen vertegenwoordigen. Wij houden ons van harte aanbevolen: reacties graag naar het secretariaat. Schroom niet: als we met velen zijn kunnen we de taken goed gaan verdelen; het bestuur rekent op u allemaal!

Aquarel van een boerderij in Kedichem van J. Verheul Dzn.

ZOMAAR EEN VERGADERING

Als je vrijwilligers wil interesseren voor functies binnen je organisatie, moet je je open opstellen en duidelijk laten blijken wat er binnen de organisatie gebeurt. Daarom hier in het kort een aantal zaken, die aan de orde kwamen in de bestuursvergadering van 16 april 2019:

- Voor de invulling van de vacature wegens het vertrek van Kees Bakker is Frans van den Berg (Bleskensgraaf) als nieuw bestuurslid aanwezig.
- Vanuit de Krimpenerwaard is Albert van der Sar (Haastrecht) aanwezig.
- Het aantal begunstigers bedraagt 237.
- De belastingdienst heeft de ANBI-gegevens gecontroleerd, wat enkele aanpassingen vergde.
- Er is overleg geweest inzake het pand het Broekse Boertje.
- Er is een bijeenkomst bezocht ter voorbereiding van een soort ambassadeursopleiding over de streek.
- Voor het project Digitalisering Beeldbank (wat gezien de looptijd nu prioriteit heeft) is een plan van aanpak gemaakt. Daarnaast is hiervoor meer geld gewenst, zodat alles in een keer goed gedaan kan worden. Een voor dit project uitgevoerde pilot zal worden uitgewerkt als presentatie.
- Er wordt een te bezoeken boerderij voorgesteld voor een landelijke Boerderijen Netwerk Event.
- De werkgroep Advies & Voorlichting wordt uitgebreid met Bram Baas (Krimpenerwaard).
- Er gaat gezocht worden naar leden, die de informatie van Boerderij & Erf AKV op de sociale media kunnen plaatsen en doorzenden.
- Er worden voorbereidingen getroffen voor de viering van het twintigjarig bestaan van de stichting.
- Er is een bijeenkomst bijgewoond van de gemeente Vijfheerenlanden inzake een leerdoelproject voor de scholen.
- Het overleg met de gemeente Molenlanden over Vrijkomende Agrarische Bouwing wordt voortgezet.
- De afsluiting van de Verlichte Proeverijen Route komt aan bod.
- Er komt een wijziging van de statuten omdat de Krimpenerwaard hierin 'geweven' moet worden.
- Er gaat gewerkt worden aan een actueel beleidsplan.
- De vergadering van Agrarisch Erfgoed Nederland wordt door drie afgevaardigden bezocht.

GEVRAAGD

De stichting is op zoek naar vrijwilligers, die hand- en spandiensten willen verrichten op het gebied van de **SOCIALE MEDIA**, zoals Twitter, Facebook, Instagram.

De Molenstichting wil graag haar activiteiten zo breed mogelijk bekendheid geven en heeft gevraagd of wij onze lezers op hun aanwezigheid willen wijzen. Kijk hiervoor op de website WWW.SIMAV.NL.

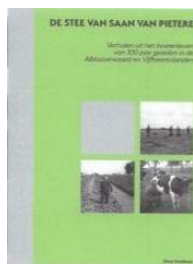
CADEAU-IDEEËN

€ 14,95, 100 pagina's ISBN: 9789080803879

108 pagina's, € 14,95 ISBN: 9789080803800

96 pagina's € 14,95, ISBN 9789080803886

352 pagina's € 35,00 ISBN: 9789080803855

ADVERTENTIES

KOOL & VAN DEN TOREN
Dé makelaardij van de Alblasserwaard

• deskundig
 • vertrouwd
 • persoonlijk

Dorpsstraat 63a 2969 AD Oud-Alblas t 084-69156 • info@koolvandentoren.nl

WWW.KOOLVANDENTOREN.NL

DE JONG BELEIDSADVIES

Dick de Jong
 Buitenlandse 51
 3371 BA Hardinxveld-Giessendam
 06-22845889
 d@planet.nl
 www.dijongbeleidsadvies.nl

projecten
 management
 secretariaat
 toezicht
 publiciteit
 communicatie

De Koning & Witzier
 dé makelaars voor vrijstaand wonen

WIJ ZIJN ALS MAKELAAR GESPECIALISEERD IN "VRIJSTAAND WONEN"

Regelmatig verkopen wij ook monumentale boerderijen. Wij vinden het belangrijk dat een koper "gevoel" heeft bij de aankoop van zo'n boerderij. Als koper en verkoper samen belangstelling hebben voor oude details, is een voorspoedige verkoop vaak het resultaat.

Wilt u uw boerderij verkopen?
 Neem dan vrijblijvend contact met ons op.

De Koning & Witzier
 dé makelaars voor vrijstaand wonen

Oosteinde 32, 3466 LB Waarder
 Telefoon 0348 - 502 224
 Westwal 34, 4141 AP Leerdam
 Telefoon 0345 - 599 394

www.koningwitzier.nl

Lakerveld
 ingenieurs- & architectuurbureau

herbestemming, restauratie, renovatie & nieuwbouw

WWW.LAKERVELD-NOORDHOLLAND.NL

Herbestemming Maria Johanna Hoeve Noordeloos

Redactie en samenstelling: **TEKSTWERK & CO** - Bureau Tekstwerk | Dick de Jong | d@planet.nl | 06-22845889

BOERDERIJ & ERF
 alblasserwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57 2964 AT Groot-Ammerz
 0184-661425 06-53759618
 secretariaat@boerderijnerf.nl www.boerderijnerf.nl